30

I. N. J.

DISSERTATIO MEDICA
DE
INSOMNIIS,

PRÆSIDE

PRO-RECTORE MAGNIFICO

GEORGIO WOLFFGANGO WEDELIO,

Med. Doctore, Theoretices Professore Ordinario, Consiliario & Archiatro Ducali Saxonico,

Præceptore & Patrono summoperè colendo,

Publicæ ventilationi exposita

à

THEODORO RENATO ROMMELIO, Ulmensi,

IN AUDITORIO MEDICORUM,

Horis antemeridianis consuetis,

ANNO M DC XC. Ad d. Decembr.

JENÆ
LITTERIS KREBSIANIS.

Per-Inclytæ ac Liberæ Sacri Romani Imperii

REIPUBLICÆ

ULMENSIS

Illustri ac Gratiosissimo

COLLEGIO MEDICO,

Decano, Senioribus, Adsessoribus, cæterisque Doctoribus & Practicis Præclarissimis,

VIRIS

Nobilissimis, Amplissimis, Excellentissimis, atq; Experientissimis,

DN. JOH. GEORGIO GOCKELIO, Phil. & Med. Doct. Physico Prima Decano spectabilissimo, Seni, Octuagenario jamdudum majori, optimo, summequ nerando;

DN. JOH. CASPARO BEUTELIO, Med. D. diversorum Principum, Co tum ac Dynastarum, Archiatro uti felicissimo, ita longe lateque famigeratissimo, flo tissimi & celeberrimi Gymnasii Ulmensis Scholarchæ gravissimo;

DN. ALPHONSO KOHNIO, Med. D. & Practico undique celeberrimo;

DN. PETRO ROMMELIO, Philos. & Med. D. Parenti optimo;

} Physicis ordinarii Gymnasii Patrii Visita bus meritissimis;

DN. JOH. ANDREÆ GERHARDO, Med. D. Collegii Med. Membro, Physico p. t. Geislingensi accuratissimo;

DN. THEODORO BOXBARTERO, Med. D. & Physico Reipublicæ Ordina Felicissimo;

DN. EBERHARDO GOCKELIO, Med. D. Physico Xenodochiali, & Pra co Experientissimo, Acad. Curios.

DN. MELCHIORI FRICCIO, Med. D. Reipublicæ Poliatro ordinario p clarissimo;

DN. JOH. ULRICO BIXIO, Med. Doctorando, Physico Ord. dignissimo

DN. JOH. FRANCO, Med. D. & Practico felicissimo;

DN. JOH. BARTHOLOMÆO CRAMERO, Med. D. Colleg. Med. Adsessor Physico Ordinario meritissimo;

Nec non

VIRIS

Spectatissimis, atq; in arte Pharmaceuticâ peritissimis,

DN. WOLFFGANGO WLHELMO Mayern/

DN. JOHAN. WOLFFGANGO Gebhart/

DN. HIERONYMO CHRISTIANI,

} Pharmacopœis Reipublicæ ratis, integerrimis, & dexterrim

DN. JOHANNI Esser/ Officinæ Wittigianæ Provisori & Directori solerti mo ac fidelissimo,

Dominis, Patronis ac Fautoribus, Parenti item, devotâ mente, p petuoq; pio & filiali venerationis cultu singulariter devener dis ac colendis, cum summo omnium felicitatum voto, hoc stu rum suorum specimen Academicum, eâ quâ par est observan offert & dedicat

PRÆFATIO.

LEvissima & communissima res est insomnium, ut vix operæ pretium videatur primo intuitu occupari circa somnorinas, ut cum *Varrone* loquamur, imagines; quin in proverbium abiit, ut somnia dicamus, quæ fabulam & rem nihili sapiunt.

Ast in minimis & proletariis maxima sæpe gloria est philosophari, quippe ob vilitatem neglectis, dum rarioribus magis operamur, quæ si eruantur nihilominus, ut decet, profundam ostendunt sapientiæ materiam.

Sit levissima res insomnium, sæpenumerò & maximi est momenti, imò in levitate suâ & vilipendio summa condens arcana. Non evagabimur latius in horum recensione, quæ nostri sunt fori, agamus strenuè. Penes medicos enim somniorum hoc artificium eximiæ est delectationis & usus.

Cum enim reliqua omnia sileant tunc, tenebræ ambientem aerem occupent, nec objecta moveant sensus, sed hi quiescant & ferientur, sciscitari & ruminare nocturna animæ studia, quid agat, quid meditetur, consultum est.

Quare, ad insomniorum philosophiam applicantes animum, horis, seu momentis potius, subsecivis hoc quicquid est opellæ congessimus, Deum precati, ut omnia feliciter eveniant!

CAPUT I.

De Insomniorum physiologiâ.

INsomnia dum dicuntur, statim elucet illa esse, quæ in somnis accidunt ac fiunt, Græcis ad verbum ἐνύπνια quæ & somnia alias audiunt, propriâ significatione, & translatè hinc ludicra futiliaque notant, quasi dicas insomniis simillima. Et accidunt quidem ipsi dormienti, inhærentia & connexa somno, sed non uno vel modo, vel causâ.

Hinc *Macrobius l.1.comm. in somn.Scip.c.3.* quinque genera somniorum facit, ὄνειρον, ὅραμα, χρηματισμὸν, ἐνύπνιον. & φάντασμα, ita quidem ut tria priora ad divinationem faciant, duo posteriora non item. Sufficiat nobis latius sumpta singula ista minus differre, & considerationi medicæ subjici posse, inprimis, cum hodie rarius paulò visiones & oraculis similia effata in somnis contingant, &, quæ huc referri queunt, nihilominus sub somniorum classe militent & comprehendantur. Nec inter somnium & insomnium distinctionem, quod sciam, admittunt Grammaticorum filii, unde & medicis præstat alio pacto quàm hoc distinguere eadem, secus ac *Sylvius* facit *l.2.prax. c.25.t.25.p.m.459.*

Visamus potius, quidnam sint insomnia. DEFINIRI possunt, quod sint conceptus dormientium, ab ideis phantasiæ undecunque repræsentatis, variè ludentibus.

Conceptus sunt, tanquam species cogitationis. Quod enim cogitatio in vigilantibus, id insomnia sunt dormientibus. Conceptus obversantes animo, & exhibiti interius; conceptus personarum, rerum, verborum, locorum, diversissimi generis & latissimè patentes. Hi itaque GENERIS locum obtinent & rationem formalem absol-

absolvunt somniorum; nisi enim adsint vel obveniant conceptus tales in somno, somnium ipsum nullum adest.

DIFFERENTIAM specificam largitur status & conditio, sunt enim conceptus dormientium, alii longè ab iis, qui vigilantibus obveniunt & formantur ab objectis extrinsecis, per sensuum portas ingressis. Enimverò contradictio in adjecto est, vigilantem somniare, in proprio quidem sensu. In vigilantibus enim liberi spiritus sensuum organis adstant, & stationem suam dum obeunt species sensibiles obvias recipiunt, has ipsas ad animæ sacrarium sub variis simulachris inferunt, sicque commercium ejusdem cum extraneis stabiliunt ac continuant perpetuo; secus fit in dormientibus, & quasi talibus, seu in somnum latis. Et leviculo enim somno quando adhuc vigilare nobis videmur, somniamus.

In somno contra ea occluduntur valvæ, & fiunt quædam sensuum induciæ, immerguntur velut lymphæ spiritus, obnubilantur & irretiuntur, pori prius patuli, per quos tanquam tubulos totidem lucidos ferebantur liberrimè & ocyssimè spiritus, portitores animæ, subsident, & occluduntur, intra naturalem quidem sphæram. Retrocedunt iidem & concentrantur, introrsum vocati quoad maximam partem, torporemque & νάρκωσιν concipiunt, ut placidâ quiete demulceatur corpus universum.

Et quidem invitant somnum tum ipsæ vigiliæ aliquandiu productæ, & consequenter fatigati à labore obito in omnibus membris spiritus, unde lassitudo quædam inducitur, indigi otii & refectionis testis; tum materiale principium geminum, idem cum alimoniæ elementis, aqueo-sulphureum, à suavibus roribus ciborum & assumptorum in genere oriundum. Lympha sulphuris blandi est vehiculum, quod intimè resolutum, dulcedine gratâ partes afficiens, cum sanguine arterioso diditum, latius in cerebro, humidi præcipuo fonte, expanditur, & aditum promptè inveniens non tam obstructionem morbosam

infert, quàm conopeum phosphoro animali obducit, ut non tam promptè & perfectè radiet.

Quiescit ergò corpus & dormit, anima verò interim perpetuò & scintillationem suam luculentam continuat, & cogitat, quamvis id eandem facere non æquè & promiscuè persentiscamus. Cum enim anima mediantibus spiritibus corpus regat, & per hos cum eodem communicet, spiritus verò mediantibus ideis sensus omnes & cognitionem ac cogitationem perficiant, necessum est pausam quandam intercedere in somno, quamdiu is duraverit.

Liceat nobis somnia medium quid statuere inter somnum & vigilias, somnia quidem ἐναργῆ, *conspicua* & κατ' ἐξοχὴν talia, quæ dormientibus nobis obveniunt, & obvenisse novimus seu meminimus, unde nec omni tempore somni occurrunt eadem. Non negandum est, vigilare & cogitare semper animam, quò magis verò occupati, vel ligati potius, sunt spiritus, eò minus conscii actorum somniamus, seu, quæ nobis in somno obtigerint, reminiscimur. Notus est pavor & inhorrescentia sub primum somnum, tum sanis alioqui accidens, tum hypochondriacis inprimis, & qui teneriorem nervosi generis ac spirituum habent texturam. Vix inito somno toto sæpe inhorrescimus & concutimur corpore, neque tamen facilè id sentimus prius, quàm hoc ipso motu singulari expergefacti. Cœteroqui somno illo primo sepulti profundissimè indormiunt, ægrius excitabiles. Quæ ut magis pateant, & reliqua huc arcessenda, quæ ad somniorum naturam exhauriendam faciunt.

Subjectum Adæquatum insomniorum constituunt animalia dormientia; animalia quidem, utpote sensibus & phantasiâ instructa: dormientia verò, quia somnus affectio est sensuum externorum, & cessantibus hisce non tamen feriantur penitus interni. Valet id potissimum de animalibus perfectis, somniare enim non

non solùm homines, sed etiam equos, & canes & boves, & omne genus quadrupedum palam est, elogio *Philosophi l. 4. Hist. Anim. c. 10.* δηλοῦσι δ' οἱ κύνες τῷ ὑλαγμῷ, *declarant verò id canes suo latratu*, quem in dormientibus non rarò observamus.

Quod verò infantes recens nati ad annum usque quartum vel quintum somnia minus pati dicuntur, fuisse item toto vitæ tempore minus somnia expertos, cum grano salis & respectu aliorum magis intelligendum est. Manifestò enim videmus infantes tenellos adhuc in somnis modò suaviter in blandum risum solvi, modò in ploratus, prout somnium vel lætius, vel tristius fuerit. Cœteroqui ἐνυπνιάζει τῶν ζώων μάλιστα ἄνθρωπος, *homo maximè animalium somniat*, partim ob diversitatem objectorum, circa quæ occupatur præ aliis omnibus, partim ob excellentiam cognitionis, & cogitationis, quæ sola homini propria est.

Subjectum Principale est phantasia, seu illa animæ potentia, quæ in conceptibus formandis ex objectis quibuslibet advigilat, & intellectui substrata est. Hinc τὸ ἐνύπνιον φάντασμά τι εἶναι, *insomnium phantasma aliquod esse* videri confirmat *idem l. de insomn. c. 1.* Sensuum internorum hæc est primus, primus ordine & dignitate, licet vulgo id tribuatur sensui communi, seu distinctivo.

Duplici verò nomine phantasia somniorum est subjectum, uno, quod sustineat ac formet ideas, & mediantibus ideis conceptus; altero, quod sensibus externis omnibus cessantibus, neque enim sentimus in somno nobis relicti, & communem cessare oporteat. Atque hæc ratio potissima est lusuum variorum & absurditatum ποικιλομόρφων in insomniis, quod distinctio idearum ordinaria vacet, nec ideas saltim examussim comitetur, unde facilis fit confusio.

Causa Immediata & Proxima est idea phan-

phantasiæ repræsentata. Hâc enim positâ ponitur insomnium, ablatâ aufertur. Per ideam intelligimus simulachra rerum, & picturas expressas, quæ simulac offeruntur, formant conceptum. Hinc cum phantasia sit *κίνησις*, *motio*, secundum operationem sensus proveniens, optimè idearum notione id & concipimus & exprimimus.

CAUSA enim MEDIATA proximior est OBJECTUM, motum imprimens & ideam offerens & causans. Quod enim aliàs rectissimè dicitur, objecta movent sensus, illud etiam maximè valet de insomniorum hoc negotio. Id ut melius pateat, notabile est (1) objectum aliud esse *externum*, aliud *internum*. Objecta somniorum causa propriè & propinquius sunt interna, externa non nisi antecedenter, remotius, & mediatè. Quæ enim extrinsecus obveniunt, & ut sunt sentiuntur, non sunt in rigore philosophico somnium propriè dictum & absolutè, sed saltim secundum quid, ipso præeunte *Philosopho*; qui accuratissimè de hoc scribit à nobis in hoc negotio ducis loco cum *Hippocrate* merito habitus. Sæpe enim fit, ut in somno videamus, audiamus, odoremur, tangamus, gustemus obvia, & expergefacti ea prout obvenere deprehendamus, v. g. lucem oppositam, cantum galli, & sic porrò. Datur enim & hîc latitudo insignis pro somni diversitate, profundius vel levius detentis & ligatis sensibus.

Interius itaque objecta, somniorum materia, alia (2) sunt *actu*, alia *potentiâ* talia, utraque non uno modo sumpta iterum. Illa dici possunt partim quæ in actu secundo seu exercito occurrunt, & insomnia constituunt, partim quæ reposita in memoriâ, & ipsi menti jam satis cognita sunt, semel jam concepta, & sub hâc vel illâ ideâ comprehensa. Hæc, vi contrariorum, quæ occurrere possunt per se, & reliquis velut misceri vel confundi; verbo, quæ ex jam cognitis, notis & repositis, novâ speculatione enasci possunt. Non aliter ac aliàs à sensibus susceptas ideas non solùm concipit, sed & aliàs inde format phantasia.

Non

Non minus (3) objecta hæc sunt vel *præsentia*, vel *absentia*; absentia vel *præterita*, vel *futura*. Utut enim præsentia sint quoad ideam exhibita, & absentia tanquam præsentia: dicuntur tamen talia tum ratione motus, quem sensui inferunt, tum ratione ipsius temporis. Ita præsentia sunt, quæ actu afficiunt, enata ex præsenti causâ & objecto; reliqua aliunde, de quo mox seorsim.

Sunt porro (4) objecta alia *vera*, alia *falsa*. Quod de conceptibus notum est formatis, id quoque valet de objectis ipsis. Vera sunt, quæ prout sunt offeruntur; falsa, quæ aliâ facie, vel quæ concipiuntur saltim. Vera sunt materialia magis, falsa suo sensu minus talia. Hinc duplici potissimum nomine decipiunt insomnia, non solùm similitudine, quam præ se ferunt objecta, & inde formatæ ideæ; sed etiam, ob judicium infirmius, spiritusq; ligatos. Vera item sunt, quæ cum re conveniunt, ut quale objectum, talis sit idea, & vice versâ, falsa: quæ secus, & quæ finguntur à phantasiâ.

Hinc (5) objecta alia sunt *nota*, alia *ignota* & planè *nova*; alia *confusa*, alia *distincta*; alia *agnita* & dijudicata, alia minus talia; alia *retenta* & referri sic prompta, alia *oblivioni commissa*: quæ pleraque cum somniis ipsis reciprocant. Et quidem singula hæc speculatur phantasia, modò sola quasi, modò mente præsidente, quam in rem ex vasto campo quædam saltim potiora huc facientia seligemus.

Enimverò in somno cessant sensus & per horum commercium nulla offeruntur objecta, ut diximus, extranea, unde corpus à sensu & motu voluntario quiescit, & placidè recubat. Anima verò perpetuò vigilans, & tempore vigiliarum ἐπὶ πολλὰ μεριζομένη, οὐ γίνεται αὐτὴ ἑαυτῆς, *super plura divisa, non sua ipsius est*, nec ejusdem hinc διάνοια. Sed uti unda undam tradit, & in vertiginem repetitâ allisione rapiuntur fluctus, pluresque efformantur figuræ, cum quietis tempore alia sit & distincta magis; ita quoque idem applicare licet ad somnum & vigilias. In somno sibi relicta est magis anima, secum

habitat, adeoque non vacat, semper enim cogitat, ut in vigiliis pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Hinc duo occurrunt in insomniis: φάντασμα, seu ipsa *idea* diversa, & διάνοια, *judicium*, modò illo, modò hoc prædominante, prout ligati sunt spiritus. Si enim attendamus vel memoriâ repetamus insomnia, quæ experimur quotidiè, reverà etiam tunc ἐννοοῦμεν *intelligimus* quid aliud præter phantasmata & ipsa somnia, unde & sæpe corrigimus nosmet ipsos, & novimus nos somniare, & falli, quod, cum aliis circa insomnia occurrentibus, non leve mentis immortalis argumentum est.

Et simile quid toto diè occurrit etiam in vigilantibus, quando lingua, ut dici solet, præcurrit mentem, unde nos deviare intelligimus. Accidit idem quoque in deliriis, (quorum mechanica non parum illustrat insomnia,) siquidem in ipsâ παραφροσύνῃ, seu aberratione mentis, resipiscimus & errare nos cognoscimus. Imò & in aliis sensibus sicubi ob objectorum communium diversitatem error quidam obtingit, à ratione corrigitur. Referre huc etiam licet, seriâ illâ & tacitâ nocturnâ cogitatione illa sæpe inveniri, illa in memoriam revocari, quæ interdiu neutiquã poteramus assequi, qualia exempla passim extant, & apud *Heerium* consignata legi merentur *obs. 2. p. 41. s.* unde & paradoxum illud fluit, non omne somnium esse somnium.

Posito hoc, liquere potest facilè, undenam obveniant objecta phantasiæ, in exclusione tam solenni extraneorum, in somno puta, quæ vigilantibus plenis velis occursant affatim. Tria verò potissimum offendimus, quæ laudare par est. *Primum* objectum, si certo ordine illa complectamur, constituit ὑπόλειμμα, *vestigium* & reliquiæ sensibus actu perceptorum. Sicuti enim sensibus ipsis externis objectorum eminentiorum species sensiles non statim, simul ac usurpare eadem desistimus, dispa-rent & effluunt, sed lucis radii aliquandiu adhuc oculos exercent, licet aversos, & obversantur, ut soni quoque auribus hausti; ita longè magis id valet in sensibus internis.

nis. Retinentur ideæ impreſſæ & in ſomno hinc occurrunt, inprimis ſi ſolicitâ magis mente eas agitemus, & iisdem indormiamus. Et talia inſomnia ſunt frequentiſſima, quæ per diem acta, viſa, audita, cogitata, & ſic porro, offerunt. Repetuntur & repræſentantur ſpecies hæ conceptibiles in ſomno velut in ſpeculo, remotis licet objectis illis, quæ nihilominus veſtigia ſua reliquere, & ut præſentia adhuc undulant, phantaſiæ & menti inprimis obvia, indeque formantur ideæ.

Alterum objecti vicem obiens ſunt cogitata mentis, ipſis ſenſualibus prioribus, adhuc in recenti memoriâ verſantibus, contradiſtincta, vel alia ſaltim, ſeu profundioris indaginis, ſeu exquiſitæ magis meditationis, varia & ipſa pro individuorum & inclinationum naturalium modulo. Patent hæc latiſſimè, ut vaſtus eſt cogitationum, & rerum, de quibus inſtituuntur, campus. Cum enim corpus quieſcit, ut loquamur cum *Coo*, anima in motu eſt, & corporis partes perreptans domum ſuam gubernat, & omnes corporis actiones ipſa perficit. Corpus enim dormiens non ſentit, ipſa verò vigilans cognoſcit, ac viſibilia videt, & audibilia audit, vadit, tangit, triſtatur, animadvertit. Breviter, quæcunque corporis aut animæ munia, ea omnia anima ipſa in ſomno obit.

Hinc duæ portæ ſtatuuntur ſomniorum apud Poetarum ſeniorem principem *odyſſ. l. 19.* cornea & eburnea, quarum illa vera dimittit, eo quod cornea perſpicuitas ſit juncta magis: hæc ſpe fruſtrantia, quod blandiantur quidem primâ fronte, in receſſu verò obſcura ſint & fallacia. Et ſanè duæ hæ portæ, ſenſualis & mentalis, ſufficere poſſunt in genere pro objectis ſomniorum explicandis, & ideis inde formatis. Non negandum tamen eſt, contra mentem textus, per corneam intelligi à quibusdam ſpecies ſenſiles, per corneam oculi tunicam ſeu pupillam ingreſſas, par ratio eſt aliorum ſenſuum, quamvis res ipſa ſit veriſſima. Et prioris generis inſomnia brutis ſaltim competunt, & cum ipſis homini ſunt communia, poſterioris

rioris

rioris autem soli homini propria, ut sint etiam animæ quædam in somno soliloquia.

Ast si specialius pensitemus insomniorum momenta; concinnius videtur addendum *tertium*, ex ipsis corporeis objectis, in corpore reperiundis, tempore somni, phantasiæ & menti oblatis ideis, seu conformibus & homogeneis, planè, seu similib9 & affinibus. Non solùm enim sensus universalis, tactus, etiam somni tempore, alicubi in corpore exprimi potest, ab objecto improportionato, vel eminente, indeque idea formari; sed etiam, non grossiori modo hoc contingente, subtilius hîc illic emergens aliquod, mentis & phantasiæ acumen non fugiens, adeoque materiam insomnio largiens. Et sic ad ipsorum insomniorum Pathologiam deducimur.

CAPUT II.

De *Insomniorum Pathologia.*

CIrca pathologiam insomniorum dicta hactenus supponimus, ita tamen ut αἰτιολογίαν hanc speciatim ex parte & diverso respectu communem etiam statui naturali statuere debeamus.

Possumus huc commodè applicare in medicorum scholis aliàs usitatò in CAUSÆ MEDIATÆ censum venientia, & ordinariè etiam hîc locum invenientia, ut HUMORES & VAPORES, & extraordinariè ac præternaturaliter aliquando ipsa quoque corpora solida, omnium evidentissimè objectum materiale insomnii ante oculos ponentia.

Per humores intelligimus fluida vitalia corporis nostri, humores alieno termino contineri solitos, cum alimentarios, tum excrementitios. Ex alimentariis ad somniorum fabricam confert sanguis & serum; indeque producti alii, tam modum horum dicentes & ad alimentarios

rios relati, quàm excrementitii, bilis, pituita, melancholia, ſemen, urina, alvi excrementa. Hinc duo potiſſimum poſtulata huc quadrant & tangenda ſunt: 1. Poſito objecto in corpore, quod phantaſiam ad formandas ideas movere poteſt, ponuntur inſomnia. 2. Quales in corpore humores, talia etiam inſomnia. Quales enim humores, tales ſpiritus, quales ſpiritus, talia inſomnia.

Omnium accuratiſſimè hoc exponit *Hippocrates*, quamvis ſolitâ brevitate. Cauſant enim inſomnia humores quantitate, qualitate & motu peccantes. Hinc laudatur eidem πλησμονὴ *copia*, & ὑπερβολὴ τροφῆς, *exceſſus alimenti*, & è contrario κένωσις *defectus*, quatenus ab utrisque extremis occaſio objecti idealis enaſcitur. Pro causâ adducitur ulterius inprimis ἀπόκρισις, *ſecretio, disgregatio*, humorum, quæ quid ſit optimè *Martianus in comm.* & *B. Rolfincius Ord. & Meth. Comment. l. 2. ſ. 3. c. 28.* exponit, & quidem ἀπόκρισις ἐναντία τῇ περιόδῳ, *ſecretio contraria circulationi.* Hinc fluit illud effatum: quandocunque conſurgit in corpore humoris vel vaporis quoddam prædominium, ut circulo ſpirituum, lymphæ vel ſanguinis inde intentetur aliqua remora, major vel minor, adhuc tamen ferè ſuperabilis, inde in ſomno enaſcitur ſomnium, ejusque materia, idque diverſimodè pro diverſitate humoris varians, prout hæc ipſa eſt biliosa, ſeroſa, phlegmatica. Sic & confert huc ἐπίστασις τοῦ αἵματος, *ſtatio ſanguinis* in genere, ſive à ſiccitate ac defectu lymphæ, ſive aliunde oriatur & arceſſenda ſit.

Illuſtrari hæc poſſunt mechanicâ geminâ, à *Philoſopho* adductâ, nubium, & ranæ ex ſubere confectæ. Nubes exhibent inter alia ideam vaporum ſomnificorum. Sicuti enim illæ earumque portiones pro poſiturâ & motione diversâ repræſentant modò montes, modò homines, ſtatuas & figuras alias varias, mille modis variantes; ita etiam ἀναθυμιάσεις, quæ ſomni materiam, hoc ipſo etiam inſomniorum fabricam conſtituunt. Rana ex ſubere formata, ad-

additione ſalis demergitur, ſale ſoluto, per aquam poris ſe inſinuantem, revertitur ſurſum & ſupernatat. Ad eundem modum particulæ objectæ phantaſiæ illam rem in inſomnium vocant, ad cujus ſimilitudinem magis videntur accommodatæ.

Spectant huc plurimæ ex opticis apparentes exhibitiones, quæ pro umbræ & lucis variatione egregiè ludunt. Imò & literarum ipſarum conſideratio huc facit. Literæ ideas ſuggerunt rerum, prout diversâ poſiturâ in ſyllabas, & ſyllabæ in voces, voces in integrum ſenſum & textum dirigunt viſum & phantaſiam. Ut literis & vocibus res exprimimus, tanquam certis rerum ideis: ita etiam ideæ non ſolùm ex obviis & retentis occurrunt, ſed etiam formantur & enaſcuntur ex objectis, quocumque demum modo concipiantur. Aſſimilantur verò certis aliis & notis, cum methodo naturali ſit convenientiſſimum, ignota per notiora, ſimilia ſimilibus exprimere. Hinc etiam fundamentum præcipuum omnis ὀνειροκρίσεος in deprehensâ ac erutâ hâc ſimilitudine radicatur, non ſecus ac intelligere nequit peregrinâ linguâ loquentem, niſi ejusdem idiomatis gnarus.

Sed viſamus jam & Causarum reliquarum Remotiorum nexum, quomodo his poſitis ad inſomniorum γένεσιν concurrant. Cum itaque pro modulo ſanguinis aliorumque humorum gignantur & varient inſomnia, claret facere huc Ætatem ipſam. Alia ſunt infantibus, alia adoleſcentibus, alia viris & ſenibus inſomnia, tum in ſe, tum reſpectu aliarum cauſarum concurrentium. Ita infantes facilè expaveſcunt inſomno, reliqui non item. Idem valet de Sexu quoque, de Habitu Corporis, & quod non minus huc referendum eſt, Vitæ Genere. Ita ſua fœminæ præ viris habent inſomnia, quod & humidiores ſint & delicatiores, ac flexiles magis habeant ſpiritus. Et ſingula hæc non modò in naturali ſtatu, verùm & in præternaturali variando obtinent locum.

cum. Sic qui densiori sunt corporis habitû, & ad suffocationes magis proni, sua etiam ex hoc capite experiuntur insomnia. Tractant fabrilia fabri & in somno.

Præcipuè verò ad insomnia disponit TEMPERAMENTUM, ita quidem, ut & modus hic sanguinis ex somniis eluceat, & ἀκρασία, seu status mutatus. Ita sanguinei somnia læta magis patiuntur, cholerici de igne, phlegmatici de aquâ, lusus nocturnos habent, melancholici de tristibus, de dæmone, inferno & aliis somniant magis. Adeoque hi potissimum terrificis, inquietis, turbulentis agitantur insomniis.

Liceat ergò hîc locare somnia *naturalia*, quæ ex caussis his & aliis naturalibus oriuntur; naturalia ab extra, simulachra seu olim seu per diem gestorum, visorum & per sensuum portam ingressorum; naturalia ab intra, & in sanis potissimum toto die, quamvis quadantenus etiam in ægris visenda, ex humorum diversâ dispositione. Altera ab his sunt *media*, ex rebus nonnaturalibus oriunda, media inter utraque, naturalia & præternaturalia, de quibus jam dicendum venit.

Enimvero & CAUSÆ NONNATURALES insomniorum fomenta suggerunt amplissima. AER non uno pacto id præstat. Non solùm enim calidus vel frigidus, actuque humidus, alterans corpus vel partes ejusdem, objecti vicem obit, unde enascitur idea consimilis; verùm etiam longè subtilius ætheris lationes aliàs insensibiles per somnia se exerunt. Sanè præter alias causas plures frequentius insomnia, objecto ex hoc fonte oriundo, fiunt, *διότι ἐκ τοῦ αἰθέρος εἰς τὸν ἄνθρωπον κατελθόν ἐστι, quia ex æthere in hominem descendit.* Estque hæc quoque ἔξωθεν ἐπαγωγή, *illatio ab extra.*

Maxima enim est vis ætheris in alterandâ lymphâ, & consequenter spiritibus, dormientibus sæpe observata, quod vigilantibus non datum est. Non possumus, quin integrum locum *Car. Pisonis* hanc in rem citemus, alibi

jam

jam nobis laudatum, ex *l. de morb. ex serof. colluv. s. 2. p. 91* Serum, *inquit*, in toto habitu à perturbatione ambientis quomodocunque eveniente commoveri satis posse indicant fluxiones omnis generis, prænunciæ mutationum tempestatum, mox futurarum, & speciatim seminis excretio involuntaria per ἐξονειρωγμὸν, quæ in cœlibem vitam agentibus est certissima prænuncia mutationis è serenitate in uvidam & pluviosam, quanquam post viginti circiter horas futuræ. Idem tenendum est de epilepsiâ nocturnâ, quæ à lunationibus diversis ortum trahit, & insomniis terrificis præviis corpus incutit, imò & de lunaticis somnambulis.

Cibi & Potus in insomniis citandis & variandis non minima potestas est, seu quantitatem spectes, seu qualitatem & utendi modum. Exemplo sit ebrietas, inde enim, verbis *Plinii l. 14. c. 22.* furiales somni & inquies nocturna. Ebrii quidem majori gradu minus somniant, obscuratis & confusis ideis, quæ obvenire possent, à sulphure narcotico inebriaminum; attamen quatenus πλησμονὴν infert & potus largior, eatenus & somniis largitur materiam.

Flatulenta sanè alimenta somnos & insomnia turbulenta citant, qualia sunt fabæ, Pythagoræ hinc à mensis abesse jussæ, teste *Laertio in ejus vitâ, l. 8. p. m. 222.* Quamvis enim disceptent, nec conveniant inter se interpretes, quænam fuerit ratio, nihilominus repetenda est illa sine dubio è scholis medicis. Alunt fabæ, teste *Coo* loco elegantissimo *l. 2. de diæt. c. 13. t. 1.* sed obstruunt & inflant, unde cum pori non possint suscipere τὴν ἄλλην ἐπιοῦσαν τροφὴν, *aliud successivum alimentum*, quæ verba sunt ejusdem, causant ἀπόκρισιν quandam somnificam. Idem dictum esto de castaneis. Qui scire cupit, quid sit incubus, is ante somnium comedat castaneas, & superbibat vinum feculentum, adde & cerevisiam recentem feculentam, quod dicitur apud *Hildeshemium spicil. 4. de aff. cap. p. 434.*

p. 434. & intelligendum est de dispositis, in aliis enim cardialgia colica aliaque similia inde consurgere possunt.

Pertinent verò huc & alia ciborum & medicamentorum genera, quæ dum resolvuntur, & ad vitales cameras intro admittuntur, alia spumescentẽ reddunt magis sanguinem & lympham, uti mel, & sale volatili fœta, nasturtium, cochlearia, ἐξονειρωγμὸν exhibent; alia spiritus cogunt & ligant magis, ut opiata, alia efferant & exaltant, alia aliis modis concurrunt, variante effectu etiam pro temperamentorum diversitate. Mirum est, quendam assumpto dentis apri præparati pulvere de apro somnium expertum, quod tamen per accidens, vel alio ex capite confieri potuit. Minus enim apta est phantasia, ut assequi possit interius typum animalis ex parte aliquâ, quæ exuit vitam dudum. Laudari non minus possunt unguenta & interius assumpta; veneficis usitata, nisi malimus à superiori potius causâ ideas illas phantasticas derivare.

SOMNUM ad citanda insomnia facere primâ fronte videri posset ἄτοπον, vel laudare hanc causam frustraneum, & id tamen omninò non est de nihilo. Exemplo sit decubitus supinus, qui non solummodo incubum & pollutionem nocturam invitat solenniter; verùm etiam apoplexiam, & somnia turbulenta, terrifica & suffocativa. Positus enim hic, quoad corpus, sanguini in vasis majoribus incalescentiam, pro lectorum nostrorum modulo inprimis, conciliat facilè, unde per ramos arteriosos ad genitalia abeuntes, delatus, non abludentibus nervis ipsis, poros dilatat magis, & ὀργασμὸν semini conciliat, ut somnium venereum concipiatur, indeque excretio. Imò nec venereæ ideæ semper obveniunt eædem, sed latius sumptæ, & aliæ licet, eventu tamen originem hanc seu objectum genuinum ostendunt. Positus verò idem, quoad caput, si declivius supinetur, contrarius evadit periodo lymphæ, quæ cum è poris eluctari hinc minus queat, ad eosdem affectus, ipsamque apoplexiam maximè fa-

 cit.

cit. Ita & impensius sub somni initium cogitata, quibus ille supervenit, facilius in somno recurrunt, & velut perpetuantur.

De VIGILIIS non attinet plura repetere, satis est apparari vigilias has phantasiæ per diurnas vigilias, à libertate & ἐνεργείᾳ spirituum fotas. Accidunt autem casus non rari, ubi quæ somniavimus, dubitamus an vigilantibus obtigerint, an dormientibus.

Nec dubitandum est, MOTUM & QUIETEM insomniis conciliandis accommoda esse, cum & ipsa ad lymphæ & spirituum alterationem non parum conferant. Ita qui per diem fortius exercuere corpus, inde spumescente itidem sero & semine haud raro somnia nanciscuntur huic objecto conformia. Sed qui otio torpent, & hujus stagnationis sentiunt in somno vestigia.

Sic & quæcunque excretionem sui urgent, illa in somno phantasiæ suggerunt ideas modò symbolicas, modò alias. Quibus vesica repleta est per somnum, mingere se somniant toto die, neque id tamen faciunt, nisi ubi per ætatem nondum idea contraria phantasiæ insculpta est, quæ & in somno accuratè illam retinet. Videas infantes, etiam tenellos, à sollicitâ adsuetudine maturè dediscere mictionem in lectum. Non negamus interim, etiam ex aliis causis illud oriri solere. Quibus ad alvum exonerandam occurrit in somno stimulus, repræsentatur idem etiam in somnio. Imò & sub mensium recursum, vel hæmorrhoidum, alias atque alias hinc ideas occursare in aprico est. Ex his & reliqua possunt colligi retentorum genera, sive in capite, seu pectore, seu alibi se offerant eminentius.

Denique & ANIMI PATHEMATA allectant insomnia, & quam maximè illustrant. Ira, curæ, mœror, tristitia, amor, spes, & alia affectuum genera, prout in mente suos habent jam insculptos typos, ita & in somnio illos recolunt & referunt. Hinc *Hercules furens* apud *Senecam* fingitur fusus humi sæva feroci corde volutare somnia.

Ve-

Veluti enim maris fluctus, ventorum turbine agitati, non statim subsident, etiamsi quietem illi concedere videantur non amplius urgentes, & motus potius componere fluctus; Ad eundem modum non ita confestim demulcet & placat somnus turbatos spiritus, quin superent imagines illæ & obveniant volvanturque denuò in animo.

Et hæc dici possunt insomnia *nonnaturalia*, sanis & ægris communia, ex nonnaturali tali causâ & occasione enata, ut jam innuimus, & reliqua modificantia magis pro diversâ alteratione spirituum ac humorum.

CAUSÆ PRÆTERNATURALES & ipsæ suo loco ubertim insomnia excudunt, siquidem morbi, causæ morbificæ & symptomata plurimum huc conferunt. Cum enim & hæc κατ' ἐξοχὴν variè alterent humores, hi verò objectorum vicem suscipiant, inde non minus determinari spiritus ad formandas ideas ac imagines efficitur. Sic morbi *intemperiei* huc faciunt, nominatim febres, somniorum feracissimæ, & tanto quidem magis, quanto calor magis efferatus est, minusque frегno suo, lymphâ, refractus. Motis enim fortius humoribus, motis & turbatis spiritibus, phantasmata mille occupant cerebrum. Cumprimis verò confusanea & ignea simulachra caloris modum dicunt, lymphæ defectus potum hauriri fingit, quo ipso etiam veris falsa miscentur, & innuitur quid exoptet archeus.

Morbi quoque *conformationis* & *solutæ unitatis* somnia ministrant. De obstructione jam quædam tetigimus, & exemplum instar omnium præbet *incubus*, ab intentatâ obstructione pororum cerebralium, & nervorum vocalium, ficto phantasmate incumbentis pectori canis vel alterius. Quando, verbis *Virgilii l. 12. Æneid.*

--- In somnis, oculos ubi languida pressit
Nocte quies, nequicquam avidos extendere cursus
Velle videmur, & in mediis conatibus ægri
Succidimus: non lingua valet, nec corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, nec verba sequuntur.

Et omninò obstructiones etiam aliæ, hypochondriorum, intestinorum, mesenterii, narium, faucium, pectoris, undecunque factæ, maximè somnia variant. Inflammatio ipsa partium cum φύσει tali conjuncta insomnio materiam præbet aliquando. Visus sibi in somno prunâ candente uri in pede evigilans inflammationem sentit ibidem gravissimam. Qui vulnus gestant in parte quâdam, vel fracturam, & hoc ex fonte somnia experiuntur hausta.

Ex *causis morbificis* p. n. duo cumprimis huc faciunt, vermes & calculi. Hinc somnia turbulenta & φόβοι, *pavores*, inter alia in infantibus, cæteroqui sanis, signa sunt lumbricorum. De somnio calculo laborantis, ipsumque per phantasma venereum ejicientis audiamus *Tullium:* Dicitur quidam, *ait*, cum in somnis complexu venereo jungeretur, calculos ejecisse. Video sympathiam; visum est enim tale objectum dormienti, ut id, quod evenit, naturæ vis, non opinio erroris effecerit. *l. 2. de divin. c. 69.* Exemplum hoc est, quomodo quid pro quo, ut cum vulgo loquar, seu aliud pro alio concipiat phantasia: id quod etiam tum in aliis, tum in pollutionibus nocturnis, præsertim in consuetis, contingit.

Spectant huc symptomata non pauca, tum communia, ut dolores capitis, & partium aliarum, tum propria inprimis somno. Ita, præter jam laudatum incubum & pollutionem nocturnam in utroque sexu, οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι, *pavores in somnis* noti sunt, quamvis & citra insomnia eveniant, pejori statu in febribus, innoxii in primo somno sanorum vel hypochondriacorum. Nec solum somnia inquieta spasmodica, sed etiam ipsa epilepsia nocturna exercere solet dispositos, imò solo in somno accidere aliquando, qualia exempla notavimus, non item in vigiliis & interdiu.

Sunt sua & *delirantium* insomnia, tàm actu jam talium, quàm futurorum. Cum enim maximè irrequieti

illorum

illorum sint spiritus, & perpetuo agitentur ideis, modò certis solùm ac potissimum, ægrius exterminandis, modò vagis & variis præ aliis exercentur, adeò quidem, ut parcissimè dormiant, idque si fecerint, mox solicitentur obviis illis eximiè, & expergefiant ocyus, velut totidem importunis monitoribus.

Memorari hic debet φροντὶς seu *cura*, morbus difficilis, *Hippocrati* ita dictus *l. 2. de morb. c. 70. t. 1. f.* est verò nihil aliud, quàm melancholia. Expavescunt tales ægri & terriculamenta ac somnia horrenda vident, & quandoque etiam mortuos.

Parilem in modum & *icterici*, ut hos in exemplum vocemus, & *fluxibus alvi* aliisve laborantes, vel defluxionibus gravioribus, vel præcordialibus affectibus, sua possident insomnia. Fœmina mediæ ætatis, diu multumque conquesta de dolore præcordiorum, circa scrobiculum cordis & in dorso se exerente, inter alia crebra insomnia patiebatur, non sine subitaneo sæpè clamore.

Ut summatim dicam, quales morbi, talia insomnia, maxime verò insigniora, quæ hinc *præternaturalium* nomine meritò veniunt, & læsis actionibus, & easdem vicissim non uno modo lædentes. Quæ enim & noctu malè habent corpus, sentit, examinat & repræsentat sibi sub variis ideis & figmentis phantasia.

Nullum verò insignius specimen huc quadrat, quàm quod *somnambuli* vel noctambuli dicti exhibent, majoris & minoris gradus, πλάνοι καὶ ἀναβάσιες ἐκ φαντασμάτων, *oberrationes & ascensus ex insomniis*, uti vocat *Cous l. de insf. c. 20. t. 4.* Oblatâ enim tali ideâ fortius agente, impellitur vehementius phantasia, ab hâc, tanquam rectore machinæ peregrino, insurgente impelluntur artus, ut inhærentes & involuti suo phantasmati assurgant, consideant, hæc & illa etiam miranda sæpe nec imitanda perpetrent, obsequentibus spiritibus, & in hoc unicè occupatis detentisque, quoad reliqua nihilominus ligatis;

quam breviſſimam pathologiam vel levius delibaſſe ſufficiat.

Reſtat, ut de cauſis SUPERNATURALIBUS dicamus, quæ non infrequenter inſomnia ſuggerunt ac efficiunt. Nec obſtat, illa aliàs primo loco inter remotiores recenſeri; ordine enim naturæ procedendo potiori jure huc referendæ videntur. Hujus generis ſunt, propriè quidem dicta, *θεῖα ἐνύπνια, divina inſomnia*, quæ per χρηματισμὸν, admonitionem, manifeſtationem fiunt, quæ *προσημαίνει τινὰ συμβησόμενα, quædam eventura præſignificant*, aut urbibus, aut privato populo; citra ipſorum erratum, unde ea conſequi neceſſario oporteat, uti quisque eſt ſuæ fortunæ faber. Suntque hæc propria magis animæ, eaque ſemper bona & ad bonum tendunt finem, ſive à Deo ipſo exhibeantur, ſive ab Angelis bonis: ut impropriè ſupernaturalia dicta, diabolica, ſemper mala, utut primâ fronte talia non viſa.

Liceat huc applicare illud *Tullii l. 1. de divinat. c. 23. p.m. 183. edit. Gruter.* Eſt profectò quiddam etiam in Barbaris gentibus præſentiens atque divinans; qui ibidem à capite vigeſimo pluribus ex ordine ſequentibus exempla talia inſignia recenſet, inſtar omnium habenda. Imò &, ejusdem recenſione, ad hanc claſſem referri queunt, quæ animus ipſe per ſeſe prævidet, quippe qui Deorum cognatione teneatur; aut ſaltim, quæ mens immortalis ſubtiliora hoc pacto invenit & ſpeculatur, ipſi aliàs ferè denegata.

Pertinent huc ſomnia ominoſa, tam ἐναργῆ, *conſpicua* & clara, quàm ænigmatica, futuri inprimis prænuntia. Et talia monita divina etiamnum hodiè contingunt, (quorſum enim aliàs vel atheus illa retulerit?) modò quis attendat curatius, & cum eventu eadem conferat. Ut unum ſaltim memoremus, M DC LXXXIV. mane ſurgenti velut inſomnio ſuggeritur phantaſma viro XXXIX. annorum, ſe intra ſex menſes moriturum. Recenſet

censet somnium familiæ, Deo vitæ autori voluntatem suam resignat; diem studio oblivioni tradit, satius ducens quotidiè mori, ut Christianum decet; & nunquam mori, qui semper moritur. Elapso fatali termino iter ex officio demandatum faciens, rhedâ vectus, ex errore aurigæ, excussis habenis furori quadrupedantium equorum commissus, ut præsens periculum evitaret, prius, quam vertigine correptus excideret, præcipiti saltu se curru dejicit. In caput allisus, succurrente quidem nivis mollitie, concussis fortiter dentibus, quibusdam etiam diffractis, maximè verò cerebro, mox omnem ferè sensum exuit, salvo motu. Oculis usurpat cœlum & obvias arbores, quis sit, nescit, unde venerit, quo tendat, non recordatur, brevi tamen post sibi redditur. Quod majus est, interim illo loco, quò ibat, & vicinis, anticipans velut fama passim nunciaverat, eundem mortuum, ut mirari non satis possent qui conjunctim hæc inaudirent. Tacemus alia similia.

CAPUT III.

De

Semioticâ Insomniorum.

IN somnia esse σημαντικά, *significantia*, vulgatissima est persuasio, & id quidem sensu genuino medico non est de nihilo, sed omninò verissimum.

Signa hæc in Diagnostica & Prognostica dividere liceat; seu (quæ distinctio aliàs apud Astrologos occurrit,) in significantia & promittentia, quæ somnia ipsa, & judicium inde formandum concernunt. Somnia ipsa modò soliloquia sunt animæ, & occulta, sine arbitro se exerentia, quæ ipse patiens & conscius retulerit: modò manifesta, & voce, sermone, gestibus, sudoribus, motu membrorum vel totius corporis aliisque expressa. Et quo magis sunt talia, eò vel anxietatem majorem habent:

bent conjunctam, vel fortius saltim laborantes spiritus arguunt. Imò certis casibus quoque maculæ lividæ in corpore, vel artubus, mane altero se offerunt, quod in incubo affectis non infrequens est, Alpffleck vocant, certo indicio sanguinis στάσεως, & circuli in poris sub istâ anhelosâ anxietate impediti.

Hinc nemo vel ex vulgo nescit, si quies nocturna turbetur, & repentinâ vociferatione, risu, loquelâ, jactatione corporis distinguatur, dormientes hos insomnia pati, etiamsi vel ipsimet aliquando ejus non recordentur, quos talia pati observabamus. Sed minor difficultas est circa insomnia quoad τὸ ὅτι, cum ad unguem ut plurimum enarrare eadem norint, major quoad prognosin, seu prædictionem & effata de insomniis.

Quantum nostri est fori, non multũ operæ ponemus in onirocriticâ, seu expositione somniorũ, quam & olim jam excoluere Chaldæi, Arabes, ac, primo loco nominandi, Ægyptii, & supersunt ab illis forte oriunda præcepta, qualia & vulgo observantur, incerta tamen ferè & fallacia. Tale est, si dentes excidant, morituros agnatos: si perlæ obveniant, lachrymas intelligi, & hujus generis alia.

Fundamentum principale, superius jam tactum, est similitudo & convenientia, ut ex ideis oblatis, in mente agitatis & repræsentatis, στοχασμῷ licito argutemur partim de facti somni signato; partim de objecto, quod ansam illis ideis præbuit nocturno illo tempore. Alia itaque est semiotica hæc somniorum medica, quàm vulgaris illa, quippe solicita de subjecto, de causis, de remediis ipsis, ut impendantur hæc præsagia & judicia ad corporis medelam, secus ac empiricæ illæ prædictiones, citra rationem evolutæ, de quibus verissimum est assertum *Poetæ:* *οὐδέ τι πάντα τελείεται ἀνθρώποισι, neque quidem omnia perficiuntur,* vel adimplentur, *hominibus.*

Res itaque eo redit potissimum, ut somnia olim, vel recens & seriò cogitata exhibeant, & quales meditationes præcef-

præcesserint, talia sint insomnia, atque de illis & circa illa, etiamsi ludicra observentur; vel citra illa, occasione objectorum ex corpore ipso enatorum, formentur.

Et ludicra quidem illa aliaque consimilis farinæ negligenda ac nauci habenda, si moralitatem eorundem spectemus. Recte enim *Ecclesiasticus c. 34. v. 1. seqq:* somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit umbram & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia. Hoc secundum hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo hominis. Nihilominus tamen nec illa medicis nihil præbent signaculi. Insomnia enim τὰς ἡμερινὰς πράξιας *diurnas actiones* offerentia, eo modo quo actæ sunt, bona sunt & sanitatem significant, teste *Coo l. c. c. 3. t. 1. f.* Notant enim æquabilem statum tum spirituum, continuatâ cogitatione in quâ occupata mens fuerat; tum humorum, illa minus turbantium, ut liberè sibi vacare possit. Sin velut pugna quædam & contraria somnia diurnis actionibus oboriantur, id verò turbationem notat, de quo latius ipse textus videri meretur.

Hinc fundamentum alterum, cum omni prognosi medicâ commune fluit: Quæcunque somnia statui naturali vel per se, vel per bonam consequentiam, sunt similia magis ac propiora, sunt numeranda in bonis; quæ remotiora, ea minus, quatenus vel excessum, vel defectum, vel aliud quid incongruum sanitati ac statui naturali, sive in corpore hærens, sive ἔξωθεν *forinsecus* inductum, denotat.

Liceat verò & hîc fundamenti ulterioris loco adducere illud chimicorum cognoscendi principium: Quicquid est in macrocosmo, illud etiam est in microcosmo; & speciatim hoc loco in notione insomniorum analogia & similitudo utriusque mundi sano sensu applicari potest. Cum enim ideæ hæ se habeant instar literarum, quibus describuntur & exprimuntur conceptus mentis.

& literarum quidem myſticarum, quarum una, velut apud Sinas conſuevit, integram rem notat; Cum ſint conceptus muti ſæpè à priori, & magis per ſigna, quàm verba, magis emblematicè quàm nudo aliquo effato enuncientur & in memoriæ theſaurum hinc veniant; hinc ſolis, aſtrorum, elementorum, terræ, aquæ, ignis, aëris & ſimilium lemmate per ſomnia ſuggeruntur.

Videtur ſanè ex Hippocraticâ hâc philoſophiâ non parum illuſtrari & confirmari illa analogia & hoc loco, quatenus ſoli medietatem corporis aſſignat, ſeu cor & ſanguinis ſtatum, lunæ cavitates, ſeu ſerum & hujus præſidem non infimum cerebrum; à cavitatibus enim illis ſanguis excluditur, lympha admittitur magis.

Ex his & ſuperius dictis tanquam poriſma fluit: Somnia ſignant ſtatum ſpirituum humorum, & adæquatè hinc partium ſolidarum, & quidem vel explicitè magis, vel implicitè, & per quandam metaphoram vel allegoriam. Signant, quoad eſſentiam, quomodo ſpiritus v. g. ſanguis & ſerum affecta ſint; non minus ac quoad eſſendi modum, in quantitate, qualitate & motu, unà quoque reſpectu habito ſtatus ipſius individui, an ſanus ſit, an æger, quali temperie præditus, ut vitæ genus, & plura alia non libemus, in ſummis capitibus laudandis contenti.

Sic qui rarius ſomniant, ſi id hinc fiat, morbum, vel mortem etiam aliquando id ſignificat. Sic morbos imminentes ſomnia inſolita præſagiunt, quatenus *πλησμονὴν ἢ κένωσιν, ὑπερβολὴν τῶν ξυμφύτων, ἢ μεταβολὴν τῶν ἀηθέων, copiam vel defectum, exceſſum conſuetorum, vel mutationem inconſuetorum* anima præſentiens ſic ſignificat. Prænunciant febres, deliria, convulſiones, per ſe & in febribus, apoplexiam, & indefinitè alios. Patefaciunt cauſam morborum, per dicta.

In genere ſi ſtatui naturali ſuo conformia ſint obvia, v. g. Sol, aſtra, cœlum, pura, & agilia, aliaque proportio-

tionata, bonum est signnm, & contra. Alba, lucida, serena visa bonum statum humorum notant, ignea excessum bilis & particularum sulphurearum. Turbulenta insomnia & terrifica turbationem, inquietudinem, irritationem spirituum. Quod si pugnæ, hostes armati & πέρατα ἀλλόμορφα *monstra formæ peregrinæ* sistantur, in sanis id morbum, aut insaniam, cumprimis in febribus, significant. Nigra & obscura obvenientia magis morbosa, acidi, austeri, luculæ vitalis turbatæ indicio. Pluvia moderata per somnum illabi visa, citra tempestatem, moderatum humidum; major, vel natatus ipse, & flumina, exuperans idem notat: in febricitantibus verò id bonum est. Plurima verò talia nunquam satis laudandus *Cous* per totum librum de insomniis abundè refert, quæ ut huc transscribantur singula non opus est.

Referri huc & alia possunt, circa somniorum præsagia. Sæpius recurrentia somnia eo certius signant id, quod innuunt. Insomnia in febricitantibus & aliàs, pro talibus agnita, benè se habere rationem, argumento sunt; minus, si contra acciderit. Somnia ominosa nunquam negligenda. Adeoque etiam ex insomniis divinare licet medico, sed prudenter & providè, ne fallatur.

Caput IV.

De *Therapia insomniorum.*

Cum itaque & insomnia sæpenumerò molestent corpus, & ut signum, & ut causa in considerationem medicam veniant, non uno modo etiam horum occasione & intuitu corpus curandum est. Enimverò non solùm ipsis insomniis morbosis, κατ' ἐξοχὴν talibus, directè magis & principaliter succurrendum est; sed etiam reliqua non negligenda sunt penitus, & in curatione aliorum, & per se quoque attendenda, quod brevibus libabimus.

Primaria hinc ſine dubio intentio eſſe debet, ut ſpirituum ac humorum vitalium temperies ſibi reſtituatur, alterando, ſerenando, & demulcendo. Altera, ut minera, objecti vice fungens, corrigatur, depleatur, aboleatur, ſicque præcaveatur eorundem proventus, vel ad frugem ſaltim & ſtatum naturali magis conformem redigatur. Tertia, ut ſpeciali labi hîc illic in corpore, ſeu ſignanti, ſeu ſignatæ, ſuccuratur, ne quid detrimenti capiat respublica microcoſmica.

Operæ pretium fuerit luſtrare, quæ materiæ præſidiorum ex uſitatis fontibus huc quadrent. Ex CHIRURGIA, ſi præſens plethora ad vaſa, ſanguine magis oneroſo, adſit, VENÆSECTIO ipſa non eſt de nihilo; ſin in poris extimis eadem gravet, etiam CUCURBITULIS locus eſt. A deplentibus enim remediis hiſce, quod cum aliis commune habent, levius ſe ipſo redditur corpus, & pacatius ſuis rivis decurrunt ſanguinis fluenta, ex quibus turbatis ſpiritibus non una labes affricatur. Manifeſtum hujus rei exemplum occurrit in maniacis, melancholicis, febricitantibus, epilepticis, & aliis.

Eſt etiam ſua virtus cucurbitularum ſiccarum in diſſipandis halituoſis moleculis, in circumferentiâ habitus corporis reſtitantibus, ſi dorſo, ſcapulis, brachiis & femoribus applicentur, ſeu ſeorſim, ſeu ſubſequâ hinc ſcarificatione. In longis aliis malis ſeroſis FONTICULI etiam, in acutis magis VESICATORIA conveniunt, quorum verbo meminiſſe ſuffecerit.

Aſt ut infimus venter mineram plurimorum malorum fovet & ſecum continet, ita ad inſomnia averruncanda vel alteranda magnum momentum addunt *evacuantia* cacochymiam omnis generis, leniora & fortiora. Conduxerint hanc in rem *pilulæ lenientes*, *antitartareæ*, *marocoſtinæ*, *de ſuccino Craton. ſplenet. Sylv. extr. panchymag.* ♂*le.* Infantibus inſomniis vexatis non ſemel profuit *pulv. laxat. vegetab.*♂, *cinnab.* & clyſteres abſterſivi, qui & in a-

dultis

dultis non unis caſibus conveniunt, nominatim ubi in febribus continuis inſomnia ſymptomatum graviorum ſunt prodromi. Mittimus purgantia alia, ipſaque *helleborata*, in ſiccioribus & fortioribus in infuſo cum aliis appropriatis danda, *lap. lazuli* præparatum, aliis itidem junctum, ☿*lia*, in ſeri impuritatibus majoribus &c.

Quin & Emeticis exturbari commodè poſſunt contenta in primis viis turbativa, excutientia bilem, pituitam, & alia peregrina, ex præcordiis in ſuperiorem culinam virus ſuum exhalantia, concinnis & uſitatis vomitoriis ſic debellenda. Idem dictum eſto de Diaphoreticis ac Diureticis, quæ ſuperfluos, inquinatos & ſubſiſtentes humores in motum citant, diſplodunt, evacuant, & maſſam ſanguineam pariter ac ſpiritus in libertatem ſuam vendicant, quæ aliunde ſatis nota ſunt & huc repetenda.

Alterantia colophonem addunt, univerſalibus ἀφαιρετικοῖς iſtis interpolanda vel ſubjungenda. Utut verò non unius generis huc referri poſſint ex horum loculis remedia; potiſſimum tamen, pro diverſis indicationibus varianda, laudari mereantur (1.) *aperientia* & anthypochondriaca, vegetabilia, ♂lia, ♀ea, ſalina, inciſoria, & reſolventia, ℞*a* ♂*is* non una, ſed vel decies varianda, & uſibus diverſis debita, ℞*a aperitiva, elixir antiſcorbuticum, decocta aperitiva, eſſentia* ☉*ii* &c.

(2) *Refrigerantia* & lympham contemperantia, reſtituentia, diluentia, refrænantia, concentrantia, ex potionibus refrigerantibus, emulſionibus, *hepatico rubro*, quod in pollutionibus avertendis eſt egregium, *ſpec. diarhod. Abbat. diatr ſand. matre perlar. perlis* ipſis, earumque magiſterio, quæ in exempli vicem nominaſſe ſufficiat.

(3) *Confortantia*, & hæc quidem inprimis cephalica, cordialia & nervina. Quamvis enim & ſtomachica non parum conferant ad reſtaurandam culinam publicam, cui cum capite ſummus ſymbolismus intercedit; ea tamen ſtudio omittimus, tanquam magis communia, ali-

unde itidem huc referenda facilè. Et confortantia quidem maximè temperatiora, sulphure suo blando puroque spiritus serenantia, & præcipitantia adversos humores, qualia sunt *cinnabarina, corallia, lap. quinque pretiosi*, separatim & conjunctim, *pulv. epil. March. succin. alb. ppt. specif. cephal. conf. alkerm.* ☉ *potabile, ess. lign. aloes, mari ver. elix. cephb.* ℞ *a corallior.* & alia.

(4) *Anodyna & sedativa*, per se aliquando & cum aliis specificis mixta. Hæc enim genuinum sunt nepenthes, quæ spiritus placant, fibras nerveas crispatas & vellicatas demulcent, & suavem conciliant universo corpori quietem; v. g. *ess. anod. extr. anod. s. & comp. diascord. Fracast.* Faciunt huc *laudana* illa cum confortantibus composita quæ alias simplicitate suâ se magis commendant.

Nec de nihilo planè sunt Externa amuleta, quæ ex dictâ jam ratione admitti queunt, quatenus & suo loco alterant lympham & spiritus, uti de *coralliis, succino, ligno rhodino, sapphiro, smaragdo*, & aliis gemmis id sano sensu verum est.

Diæta tandem ipsa colophonem addit. Cum enim vivendi ratio multum conferat, ut animus in varia visa incidat, magno opere studendum est, ut hæc observetur ad leges sanitatis. Aer sit temperatus, alterandus in frigidum & calidum, prout ex usu esse corpori colligitur. Victus tenuis convenit in repletione & abundantiâ humorum; plenior & firmior, ubi reparandi sunt spiritus. Vinum est curarum remedium, & nepenthes alterum alimentarium. Vitentur flatulenta, grossiora, fabæ, lentes, viscida minusque salubria.

Somnus sufficiens, quies & Otium exhaustis conducit; Motus, labores & exercitia corporis ex usu sunt ad digerendos & promovendos inertes humores. Excreta redigantur ad moderationis mensuram. Venus licita commodissimum ἐξονειρωγμȣ remedium. Balnea, capitiluvia & pediluvia, debitè in usum tracta, placidam

cidam invitant quietem. ANIMUS curis vacuus somni quieti capax, risu, jocis, jucundâque conversatione demulceatur.

Breviter, juxta *Platonis* jussum, sic ad somnum proficiscendum est, salubri & moderato cultu atque victu quieti se tradendo, ut nihil sit, quod errorem animis, perturbationemque afferat. Nec preces omittendæ, ut *Hippocrates* piè admodum monet, nos verò Christiano more melius longè novimus, cui supplicandum sit, modò id melius fecerimus.

SOLI DEO TRIUNI GLORIA!

VIRO

Nobilissimo, Amplissimo & Excellentissimo,

D. PETRO ROMMELIO,

Archiatro Ulmensi celeberrimo,

S. P. D.

GEORGIUS WOLFFGANGUS WEDELIUS.

PAce Tuâ compellandus mihi venis, Vir Excellentissime, qui nutu Tuo ad filium perscripto occasionem scribendi de insomniis dedisti. Dudum hoc argumentum visum mihi est non ignobile, unaque gravissimum, dignum, quod eruatur penitius

Potuisset hoc tractatus formâ conscribi, quâ si extaret, ut seculi perversus fert mos, forsan magis se commendaverit. Mihi tamen satis fuit placuisse Tibi propositum thema, ut & mihi satisfacerem, in excuti-

endis

endis datâ operâ his arcanis, aut levius potius & superficiariè delibandis; & filium Tuum carissimum simul hoc exercitamento manuducerem ad altiora, ac si, ut non dubito, faveas, ad sinceros omnis sapientiæ fontes.

Perinde enim est, num levidensi filo nostro hæc ducta suscipere digneris, an commentarii loco habere libri de insomniis divini Hippocratis. Neque enim opus fuit κτ πόδα sequi lineas textus, qui in gradu secundo Philosophiæ ponere soleo non occupari in his talibus. Exhaurire sensum & veritatem, sicque proficere ulterius & discere ab hoc magistro, nemo fuerit, qui invideat.

Fateor non pauca potuisse addi, præsertim, ut alia mittam, de somniorum usu ad inventionem medicamentorum, de incubatione in fanis Deorum, & præ aliis Æsculapii, quod *Meibomius* noster, Academiæ Juliæ decus, accuratè pertractavit. Nec defuerit illa illustrandi materia, vel *Aristophanis* processu, in *Pluto* memorato, in subsidium vocato. Sed abstinendum fuit inpræsentiarum, ob negotiorum cumulum, & ne ultra oleas vagaremur.

Cœterum qui mecum hæc publico exponit, Paterno Tuo amori ulterius commendo, laudans conatus optimos, & strenuum in artis cursu progressum, gratulans item animitus de virtutum Tuarum æmulo successore, utrique vestrum non defuturus officiis, quæ quidem à meâ tenuitate poterunt expectari. Servet Te Deus! Dab. in Athenæo Salano M DC XC.

D. XII. Decembr.

F I N I S.